

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om upphävande av 5 § i lagen om arbetet i bagerier och ändring av lagen om utstationering av arbetstagare

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om upphävande av 5 § i lagen om arbetet i bagerier och ändring av lagen om utstationering av arbetstagare (RP 100/2024 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Katja Peltola, arbets- och näringsministeriet
- direktör Salla Toppinen-Tanner, Arbetshälsoinstitutet
- huvudförtroendeman Hannu Siira, Vaasan Oy
- produktionsdirektör Jani Suominen, Vaasan Oy
- jurist Katariina Sahlberg, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- ansvarig branschombudsman Ville Varila, Fackförbundet Pro rf
- direktör Anne Somer, Livsmedelsindustriförbundet rf
- avtalschef Erkki Rantamaa, Finlands Livsmedelsarbetareförbund FLF rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- social- och hälsovårdsministeriet
- Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland, ansvarsområdet för arbetarskydd
- STTK rf
- Finlands näringsliv rf
- Företagarna i Finland rf
- Turism- och Restaurangförbundet rf
- Servicefacket PAM rf
- Finlands Bageriförbund rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att 5 § i lagen om arbetet i bagerier upphävs, vilket innebär att lagen om arbetet i bagerier upphävs i sin helhet. I och med denna ändring kommer det i fortsättningen att av-

Betänkande AjUB 1/2025 rd

talas om ersättning för nattarbete inom bageribranschen genom kollektivavtal i enlighet med den allmänt tillämpliga arbetstidslagen, på samma sätt som inom andra branscher.

Det föreslås dessutom att hänvisningarna till lagen om arbetet i bagerier stryks i lagen om utstationering av arbetstagare.

Genom propositionen genomförs regeringsprogrammet för regeringen Orpo.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 mars 2025.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår att den enda återstående paragrafen i lagen om arbetet i bagerier, som gäller höjd lön för bageriarbetare vid nattarbete, upphävs. I och med att paragrafen upphävs kommer lagen om arbetet i bagerier att upphävas helt och hållet. Efter upphävandet avtalar bageribranschen, på samma sätt som andra branscher, om ersättning för nattarbete genom kollektivavtal och i enlighet med den allmänt tillämpliga arbetstidslagen. I lagen om utstationering av arbetstagare stryks dessutom hänvisningarna till lagen om arbetet i bagerier.

Propositionen baserar sig på regeringsprogrammet för regeringen Orpo. Syftet med förslaget är att bageribranschen ska ha samma ställning i lagstiftningen som andra branscher.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet stöder målen för propositionen och tillstyrker lagförslagen utan ändringar.

Propositionens konsekvenser

Utfrågade sakkunniga har i arbetslivs- och jämställdhetsutskottet uttryckt oro över att mängden nattarbete ökar och att olägenheterna av nattarbete därmed ökar till följd av att 5 § i lagen om arbetet i bagerier upphävs. Den tillägg för nattarbete på 100 procent som nu finns i lagen har i en del yttranden ansetts kunna fungera som broms för att låta utföra nattarbete inom bageribranschen, där arbetsgivarna annars har ett särskilt intresse av att låta utföra nattarbete.

Men samtidigt har en del sakkunniga understött slopandet av specialbestämmelserna för bageribranschen. I sakkunnigyttanden har det framförts att olägenheterna av nattarbete reduceras genom regleringen i arbetstidslagen (872/2019) och arbetarskyddslagen (738/2002) samt genom en effektiv företagshälsovård. Också andra branscher motverkar olägenheterna av nattarbete utifrån samma principer. Även arbetarskyddsmyndigheterna och Arbetshälsoinstitutet anser att det inte finns arbetarskyddsgrunder för att behålla specialbestämmelserna.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser det motiverat att regleringen av arbetslivet görs enhetlig på det sätt som föreslås i propositionen. Nackdelarna med nattarbete måste förebyggas inom alla branscher och det finns allmänt tillämplig lagstiftning för detta.

Betänkande AjUB 1/2025 rd

Utfrågade sakkunnig har framfört olika uppskattningar av antalet personer som berörs av den föreslagna ändringen. Arbetstagarna och arbetsgivarna har också divergerande uppfattningar om hur ändringen påverkar inkomsterna.

I propositionen bedöms målgruppens storlek och konsekvenserna för inkomstnivån utifrån inkomstregisteruppgifterna samt arbetstagarförbundens och arbetsgivarförbundens uppskattningar. I yttrandena från förbunden varierar uppskattningarna av antalet anställda som berörs av ändringen från några hundra till över 1 500. Enligt arbets- och näringsministeriets yttrande finns det inga exakta uppgifter om antalet anställda som berörs av ändringen eller om hur ändringen inverkar på inkomstnivån. Konsekvenserna för inkomstnivån beror på hur arbetstagarna och arbetsgivarna avtalar om ersättning för nattarbete i kollektivavtalsförhandlingarna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 100/2024 rd utan ändringar.

Helsingfors 7.2.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Saara-Sofia Sirén saml
vice ordförande Lauri Lyly sd
medlem Miko Bergbom saf
medlem Jessi Jokelainen vänst
medlem Atte Kaleva saml
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Mikko Lundén saf
medlem Niina Malm sd
medlem Olga Oinas-Panuma cent
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Mikko Polvinen saf
medlem Piritta Rantanen sd
medlem Tere Sammallahhti saml
medlem Timo Suhonen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Meri Pensamo.

Betänkande AjUB 1/2025 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Regeringen Orpo-Purras proposition, RP 100/2024 rd om upphävande av 5 § i lagen om arbetet i bagerier och ändring av lagen om utstationering av arbetstagare, är ännu ett led i strävan att smula sönder den finländska arbetslagstiftningen paragraf för paragraf. Ett syfte med 5 § har varit att minska möjligheterna att låta utföra nattarbete. Genom arbetslagstiftningen har det föreskrivits om förutsättningarna, gränserna och skyddet för arbete som utförs i Finland uttryckligen ur arbetstagarnas synvinkel.

Nattarbete är belastande

Redan 1961 stiftades en lag om höjd lön för bageriarbetare vid nattarbete. Syftet med regleringen, liksom det tidigare totalförbudet, var att skydda hälsan hos dem som utför kontinuerligt nattarbete. Avsikten var att begränsa nattarbete genom prissättningen av arbetet. Tanken var att det skulle leda till att mindre nattarbete utfördes och att arbetstagarna på så sätt skulle skyddas mot negativa hälsoeffekter och sjukdomar.

Nattarbete belastar arbetstagaren mer än dagarbete, både fysiskt och psykiskt. Det är viktigt att betona att nattarbete har varit förbjudet inom bageribranschen, men regleringen har avvecklats undan för undan under årtiondena och utnyttjandet av nattarbete har ökat. I Arbetshälsoinstitutets forskningsprojekt har det identifierats att skiftarbete som omfattar nattarbete har samband med många akuta och kroniska hälsorisker såsom sömnstörningar och trötthet, olycksfall i arbetet, reumatism, typ 2-diabetes, högt blodtryck, hälsorisker under graviditet och missfall, risk för kort- eller långvarig sjukfrånvaro samt risk för att tvingas övergå till invalidpension. Vid nattarbete ökar dessutom risken för arbetsolycksfall. Nattarbete ökar också problemen med att kombinera arbete och annat liv.

Inkomstnivån sjunker bland nattarbetare och tjänstemän

Regeringens strävan att upphäva lagen om nattarbete är oskälig, eftersom de ekonomiska förlusterna för arbetstagare och tjänstemän uppgår till hela 9 000—14 400 euro per år.

Enligt Finlands Livsmedelsarbetareförbund SEL rf skulle upphävandet av lagen om arbetet i bagerier och slopandet av nattlägget på 100 procent sänka årsinkomsterna för arbetstagare i treskiftsarbete med i genomsnitt cirka 9 000—10 000 euro per år och för arbetstagare i tvåskiftsarbete med i genomsnitt cirka 2 800—8 300 euro per år.

Också tjänstemän inom livsmedelsbranschen som utför treskiftsarbete eller annars regelbundet nattarbete har fått en ersättning för nattarbete på 100 procent. För deras del kommer effekten av det genomsnittliga inkomstbortfallet enligt Fackförbundet Pro att vara cirka 1 000—1 200 euro i månaden, det vill säga 12 000—14 400 euro per år.

Betänkande AjUB 1/2025 rd

Reservation

Enligt Livsmedelsindustriförbundet rf påverkar ändringarna främst arbetstagare som utför treskiftsarbete, vilka enligt förbundets uppskattning utgör mindre än tio procent av bageribranschens personal. Arbetstagare med treskiftsarbete får cirka 860 euro i månaden i olika arbetstidstillägg. I tvåskiftsarbete är arbetstidstilläggen i genomsnitt 580 euro i månaden och i enskiftsarbete 530 euro i månaden. Livsmedelsindustriförbundet kan enligt uppgift inte uppge hur nattarbetstillägget påverkar uttryckligen lönerna för anställda inom bageribranschen.

Avtalens allmänt bindande verkan står på spel

Bageribranschen har cirka 5 200 anställda, av vilka 41,6 procent finns i företag som är organiserade i arbetsgivarförbundet (Livsmedelsindustriförbundet). Omkring 25 företag är organiserade (totalt omkring 800 företag inom branschen). Siffrorna visar att avtalens allmänt bindande verkan står på spel. Enligt Livsmedelsindustriförbundets uppskattning skulle upphävandet av lagen om arbetet i bagerier beröra cirka 30 procent av branschens arbetskraft, alltså över 1 500 arbetstagare som utför två- och treskiftsarbete.

Konsekvenserna av att lagarna upphävs blir ännu större om och när det allmänt bindande kollektivavtalet för bageribranschen mellan Livsmedelsindustriförbundet och Livsmedelsarbetareförbundet faller bort. Då utsträcker sig kollektivavtalets verkan till en mindre del av arbetstagarna i branschen, om det blir normalt bindande. Det innebär att största delen av de anställda inom branschen inte längre har den anställningstrygghet som kollektivavtalet ger. Då omfattas bara mindre än 40 procent av arbetstagarna inom bageribranschen av kollektivavtalet för branschen.

Stora skillnader i synen på antalet anställda i nattarbete

Livsmedelsarbetareförbundet, Pro och Livsmedelsindustriförbundet har mycket divergerande uppfattningar om hur många anställda propositionen berör, till och med efter de tilläggsutredningar som utskottet fått. Vid utfrågningen i utskottet var uppgifterna motstridiga i fråga om hur stor personalstyrka som berörs om lagen om arbetet i bagerier upphävs och tillägget för nattarbete på 100 procent slopas.

Enligt Livsmedelsarbetareförbundet skulle lönesänkningen gälla treskiftsarbetande, dvs. 13 procent av arbetskraften inom bageribranschen, och tvåskiftsarbetande, dvs. 17 procent av arbetskraften inom bageribranschen, samt ett antal anställda i företag som inte är medlemmar i Livsmedelsindustriförbundet och som utgör 15 procent av arbetskraften inom bageribranschen. Av de tjänstemän inom livsmedelsindustrin som arbetar inom bageribranschen utför enligt Fackföreningen Pro upp till en tredjedel, cirka 150 personer, arbete som infaller nattetid. Enligt Livsmedelsindustriförbundet rf påverkar ändringarna främst arbetstagare som utför treskiftsarbete, vilka enligt förbundets uppskattning utgör mindre än tio procent av bageribranschens personal.

Lagen bör träda i kraft efter en övergångsperiod

De anställda och deras familjer ställs i ekonomiskt och mänskligt svåra situationer utan tillräcklig övergångstid. Därför hade det varit motiverat och nödvändigt att åtminstone föreskriva om en övergångsperiod, minst fyra år, som skulle ge de anställda en tillräcklig anpassningstid. Det skulle också ge kollektivavtalsparterna tid att behandla frågan.

Betänkande AjUB 1/2025 rd
Reservation

Är målet att rucka på konkurrensläget?

I propositionsmotiven sägs det att lagändringarna kan gagna större företag mer genom att sänka kostnadsstrukturen, eftersom deras verksamhet redan i stor utsträckning utgörs av produktion dygnet runt. De har också större möjligheter att organisera produktionen och genomföra alternativa verksamhetsmodeller. Propositionen kan därför förändra konkurrenssituationen för små och medelstora företag i förhållande till stora aktörer — till de mindre företagens nackdel. Det är därför motiverat att fråga sig om syftet med lagändringarna också var att främja koncentrationen inom livsmedelsindustrin och bageribranschen.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslag 1 och 2.

Helsingfors 7.2.2025

Lauri Lyly sd
Niina Malm sd
Piritta Rantanen sd
Timo Suhonen sd
Jessi Jokelainen vänst